

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'קלה

ערב שבת קודש
חג הפסח
י"ד בניסן התשע"ו
שנת ה'קהל

יוצא לאור עליידי
צעירי אגודת חב"ד באה"ק

לרביעי כדאמול.

יום הולדת הגאון המקובל ר' לוי יצחק שניאורסון, אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ויום הכנסתו של כ"ק אדמו"ר בכריתו של אאע"ה.

יום רביעי,

י"ט בניסן, ד' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת תשא "ויאמר גו' פסל לך...", ובספר השני לרביעי כדאמול.

יום חמישי,

כ' בניסן, ה' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת בהעלותך "וידבר גו' במדבר סיני...", ובספר השני לרביעי כדאמול.

* לפני שיוצאים מבית-הכנסת [ובכל מקום אפשרי], יש להודיע ולפרסם שחייבים לעשות היום 'עירוב תבשילין'¹², וכיצד עושים זאת. עירוב תבשילין¹³:

נוטל פת שלמה¹⁴ בשיעור 'כביצה'¹⁵, עם תבשיל חשוב כגון בשר או דג בשיעור 'כזית'¹⁶, ויתן ביד אחר (לכתחילה - מזכים עליידי אדם זר בן מצוות, ולא עליידי בנו או בתו, אפילו גדולים, אם הם אוכלים משלו¹⁷) לזכות עליידו לכל הקהל,

(12) ערוך-השולחן ס' תקכ"ז ס"ד.

(13) סידור אדה"ז ולוח כולל-חב"ד.

(14) ראה שו"ע אדה"ז ס' תקכ"ז סכ"ה.

(15) בנפח 54 סמ"ק, משקלו לערך 22 גרם.

(16) בנפח (ומשקל) 27 סמ"ק.

(17) שו"ע אדה"ז ס' תקכ"ז ס"ז וס"ל שסו ס"ב יג.

ואומר: "אני מזכה לכל מי שרוצה לזכות ולסמוך על עירוב זה". הזוכה מגביה את העירוב טפח מן המקום שהיה מונח עליו, אפילו אם הניחו על ידו המוגבהת באוויר, וחוזר ונוטל את העירוב מיד הזוכה, ומברך: "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על מצות עירוב". ואומר: "בדין...¹⁸". מי שאינו מבין ארמית, צריך לומר בלשון שהוא מבין. תוכן העניין: "בעירוב הזה יהיה מותר לנו לאפות, ולבשל, ולהטמין חמין, ולהדליק נר, ולתקן, ולעשות כל צרכינו מיום-טוב לשבת, לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת".

שכח לעשות עירוב תבשילין, רשאי להניחו גם בי"ה-השמשות. ואם הגיע צאת-הכוכבים, יעשה שאלת חכם. אצל הרבי היה הסדר שהכינו 'קניידלך' בשביעי-של-פסח שחל בערב-שבת לאכילה באחרון-של-פסח שחל בשבת¹⁹. פעם אחת, כשלא הכינו זאת, לא היה הרבי מרוצה מכך כלל.

הדלקת נרות: מברכות 'להדליק נר של יום-טוב', בלי 'שהחיינו'.

(18) כנדפס בסידור תהלת ה' (הישן) עמ' 249.

(19) וממה שהרבי אומר שגם בקביעות כשנה זו יעשו סעודת משיח באה"ק בשש"פ "ולהמשיך ולהוסיף באופן של כפליים לתושיה גם ביום השבת עצמו" (התוועדות תשמ"ח ח"ג עמ' 76, נעתק גם בלוח לשבוע הבעל"ט ע"י ציון 32) מוכח שלמרות שכבר יצא חג-הפסח, עדיין ישנם כל העניינים הרוחניים אז. וא"כ ברור שגם האמור בשיחת ימים אחרונים דחה"פ (לקוטי שיחות חכ"ב עמ' 30) שיש סייעתא דשמיא שלא ייכשלו בחמץ, קיים גם כאן. ודלא כמי שהורה שצריך להכשיר לחה"פ הבעל"ט את הכלים שאכלו בהם שרויה בשבת זו (הערת הרב י"י שי' הנדל, רב קהילת חב"ד מגדל העמק).

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"ד בניסן ה'תשע"ו - כ"א בניסן ה'תשע"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"ד בניסן	ה' ביאת המקדש פרק ח-ט. ה' איסורי מזבח.. בפרקים אלו. פרק א.	ה' תמידין ומוספין פרק ב.	מל"ת עד. מ"ע סא. מל"ת צא. צב. צג.
ש"ק	ט"ו בניסן	פרק ב-ד.	פרק ג.	מל"ת צד. צה. צו. צז. מ"ע פו.
א'	ט"ז בניסן	פרק ה-ז.	פרק ד.	מ"ע ס. מל"ת ק. צח. מ"ע סב. מל"ת צט.
ב'	י"ז בניסן	ה' מעשה הקרבנות.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ה.	מ"ע סג. מל"ת קמו. מ"ע סד.
ג'	י"ח בניסן	פרק ד-ו.	פרק ו.	מל"ת קלט. קיב. מ"ע סה.
ד'	י"ט בניסן	פרק ז-ט.	פרק ז.	מ"ע פט. מל"ת קמה. קמח.*
ה'	כ' בניסן	פרק י-יב.	פרק ח.	מ"ע סו. מל"ת קמו. מ"ע סז. מל"ת קב. קג. קלח.
ו'	כ"א בניסן	פרק יג-טו.	פרק ט.	מל"ת קכד. מ"ע פח. פג. מל"ת קנה.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ותפילין	זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד'							
ו', י"ד בניסן	3:53	4:48	5:11	6:11	9:20	12:39	1:12	7:14.7	7:40
ש"ק, ט"ו בניסן	3:52	4:46	5:10	6:10	9:19	12:39	1:12	7:15.4	7:41
א', ט"ז בניסן	3:50	4:45	5:08	6:09	9:19	12:39	1:12	7:16.1	7:41
ב', י"ח בניסן	3:48	4:44	5:07	6:08	9:18	12:39	1:12	7:16.8	7:42
ג', י"ח בניסן	3:47	4:42	5:06	6:07	9:17	12:39	1:12	7:17.5	7:43
ד', י"ט בניסן	3:45	4:41	5:05	6:06	9:17	12:39	1:12	7:18.2	7:44
ה', כ' בניסן	3:44	4:40	5:04	6:05	9:16	12:38	1:12	7:18.9	7:44
ו', כ"א בניסן	3:42	4:39	5:03	6:04	9:16	12:38	1:12	7:19.6	7:45

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
חג הפסח	6:38	7:52	6:53	7:55	6:45	7:55	6:54	7:54
שביעי של פסח	6:42		6:57		6:49		6:59	
אחרי	6:42	7:58	6:58	8:00	6:50	8:01	6:59	7:59

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב
 עורך אחראי: לוי-יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט
 מו"ל: המרכז לעזרי שלוחות, ת"ד 100 כפר חב"ד 6084000
 טל' 0722770100, פקס: 03-9606169, 0793-7474-ISSN
 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

לנצל את כל ימי חול-המועד פסח הבא עלינו לטובה להוסיף בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עז¹⁰.

חינוך

בהוראת כ"ק רבותינו, אדמו"ר מוהרי"צ ונשיא דורנו¹¹, על המורים/ות לשמור קשר עם התלמידים/ות בימי חול-המועד.

מותר (ומצווה) לפתוח בית-ספר, ואם יש צורך – גם לכתוב, כדי להעסיק את התלמידים שלא יסתובבו ויבלו את זמנם בחוצות בימי חול-המועד. שחרית: אין מניחים תפילין. אין אומרים 'מזמור לתודה' (בכל ימי הפסח). יעלה ויבוא. חצי הלל, קדיש תתקבל. שיר של יום, קדיש יתום. מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת אמור 'שור או כשב' (ויקרא כב, כו – כג, מד. מיקום ההפסקות – כפי קריאת כהן, לוי, ישראל שבסידורנו ליום-טוב, והישראל קורא עד גמירא), הגבהה וגלילה, ובשני יעלה רביעי בפרשת פינחס – 'והקרבתם'. חצי קדיש. הגבהה וגלילה. אשרי, ובא לציון גואל. יהללו. חצי קדיש. תפילת מוסף.

טוב לעשות בסעודה איזה דבר (דהיינו הוספה: באכילה, בניגון, ב'לחיים' או ככולם) זכר לסעודת אסתר שהייתה ביום זה, שבו נתלה המן.

חצי שעה לפני בין-השמשות מותר לטעום דבר-מה, אך אין להתחיל אפילו סעודה קטנה. עבר והתחיל בסעודה – אינו צריך להפסיק סעודתו, אבל אם התחיל בסעודה אחרי שהגיע זמן הספירה צריך להפסיק בצאת הכוכבים ולספור באמצע סעודתו.

יום שני,

י"ז בניסן, ב' דחול-המועד

בספר התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת בוא 'וידבר גו' קדש לי...", ובספר השני לרביעי כדאמתול.

יום שלישי,

ח" בניסן, ג' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת משפטים "אם כסף...", ובספר השני

¹⁰ לקוטי שיחות ח"ז עמ' 266.

¹¹ אג"ק יב, עמ' שפ-שפב.

רצוי שלא לחצות את קו התאריך בימי ספירת העומר (וכן הורה הרבי לשלוחיו לאוסטרליה וכו'), מאחר ולפי דעת הרבי, אדם ש'הרוויח' או 'הפסיד' יום על-ידי מעבר מערבה או מזרחה מקו התאריך, ממשיך וסופר לפי הימים שלו ולא לפי ספירת כלל-ישראל או אנשי המקום, ואף חגי השבועות שלו נקבע ביום החמישים לספירת-הוא (אלא שלא יאמר אז 'זמן מתן תורתנו').

נוהגים ללמוד בימי הספירה מסכת סוטה – נוסף על השיעורים הקבועים – דף ליום. בדבר חלוקת מ"ח דפי מסכת סוטה למ"ט ימי הספירה, הורה הרבי: "התחלת המסכת, דף ב', לומדים ביום ראשון של חול-המועד [בחול-ל], יום ב' דספירת העומר (ולא ביום שני של יום-טוב שהוא יום ראשון דספירת העומר), וביום שני של חול המועד לומדים דף ג', וכן הלאה, עד לערב שבועות שבו לומדים דף מ"ט, סיום המסכת". והסביר זאת, שביום הראשון לומדים את 'דף השער' שכולל את שם המסכת, ומחליטים ללמוד ממחר ואילך דף ליום.

חול-המועד

בעניין שמחה בין – ראה לעיל יום א' דחגי הפסח.

לימוד תורה

"בקשר לקביעות של ימי חול-המועד פסח דשנה זו – שבאים בהמשך אחד שאין יום השבת מפסיק ביניהם. ישנה הוראה מיוחדת בעבודת ה' של כל אחד ואחד בימים אלה: . נשאר על כל אחד ואחד הציווי המלא של "חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש" (כמובן, מלבד הזמנים המיועדים לתפילה ולקיום מצוות 'ושמחת בחגך' שהיא מצות-עשה מן התורה גם בחול המועד, וכיוצא בזה).

"...ובהמשך למדובר על דבר "כיבוש" כל העולם כולו על-ידי הוספה ויגיעה בלימוד התורה וביתר שאת וביתר עוז – מהראוי ונכון וטוב אשר בימי חול-המועד פסח יוסיף כל אחד ואחד בעסק התורה, הן בלימודו הוא והן בנוגע לזולת: להשתדל עם כל מי שיכול לפעול עליו, שגם הוא יוסיף אומץ בלימודו בימים אלו ובהתאם להנ"ל. ופשיטא שעניין הנ"ל שייך במיוחד לתלמידי הישיבות, דגם בשאר הימים הרי "תורתם קבע" גם כמובן כמות הזמן – עליהם מוטל חיוב מיוחד

כשמאיר אור המשלח – אין להתירא

הימים האחרונים של פסח קשורים עם ביאת המשיח, וזו הסיבה לקביעת הפטרה וכן סעודה מיוחדת לעניין זה • מה ההבדל בעבודת האדם בין "חיפזון" ל"התיישבות", בין גאולת מצרים לגאולה העתידה? • בעת ההכנה למצווה, כשעדיין לא מאיר אור, צריכה להיות העבודה בחיפזון, ואילו קיום המצווה עצמה – צריך להיות בהתיישבות • זו גם ההוראה לשלוחים המוסרים דברי חסידות בבתי הכנסת • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

בשם "סעודת משיח"³:
אם מצד זה שבהפטרה מדובר על-דבר משיח – אין זה טעם לקבוע סעודה נוספת בשבילו, ובפרט שאמירת ההפטרה היא בבוקר, לפני סעודת יום טוב. אלא בהכרח לומר, ששני עניינים אלו – הן ההפטרה על-דבר משיח, והן הסעודה המיוחדת – באים מסיבה ועניין אחד. והיינו, שבפנימיות העניין קשור אחרון של פסח עם משיח, ולכן, הבעל שם טוב, שגילה רזין דאורייתא ורזין דרזין, קבע באחרון של פסח את סעודת משיח⁴.

3 שיחת אחרון של פסח תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109) – נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחרון של פסח). וראה גם שיחת אחרון של פסח דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם – התועדויות חי"א ע' 209). וש"נ.
4 ותוכן ענינה של הסעודה – שדוקא ע"י סעודה גשמית, וסעודת הרשות (שהרי ע"פ דין אין מחוייבים בסעודה שלישית ביו"ט) – יכולים באחרון של פסח להמשיך את ענין המשיח. ואף שלא הכל שייכים להשיג גילוי זה – ה"ז ע"ד שמצינו בנוגע לכו"כ ענינים הקשורים לכוונות כו', שאלו שמצד סיבות שונות אינם יודעים מה לכוון – יהרהרו, או יאמרו, "יהי רצון כאילו כיוונתי כל הכוונות" (*) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' קמד (נעתק ב"היום יום" יא אדר א). וראה גם לקו"ש חל"ט ע' 45. וש"נ, ומכיון שרצונו של

א. שאלו את כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק, בנוגע ליום טוב שביעי ואחרון של פסח, שרואים בו שני עניינים הפכיים:
מצד אחד – הרי זה היום טוב היחידי שאין מברכין בו שהחיינו, ולאידך גיסא – השמחה שביעי של פסח ואחרון של פסח גדולה יותר מבכל הפסח.
וענה כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק: הימים הראשונים דיום טוב פסח – חוגגים בני-ישראל משום שהקב"ה גאל את בני-ישראל ממצרים, והימים האחרונים של פסח – חוגגים בני-ישראל מצד הגאולה העתידה לבוא, כיון שאחרון של פסח קשור עם הגאולה העתידה².

ובזה יובן גם כן שהבעל שם טוב נהג לאכול באחרון של פסח סעודה שלישית, והיה קוראה

1 שיחה זו – הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"ב ע' 545 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
2 שיחת אחרון של פסח ה'ש"ת ס"ג (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 72). וראה לקו"ש חל"ט ע' 15 ואילך. וש"נ.

בשעת הברכה. אחרי הספירה (והנוסח שלאחריה): עלינו, קדיש יתום. למנהגנו גם הנשים סופרות, ובברכה.

השומע ספירת העומר מאחרים קודם שספר בעצמו, טוב שיכוון במפורש שאינו רוצה לצאת עתה ידי-חובה כלל. מי שלא ספר בלילה, יספור ביום בלי ברכה, ובשאר הלילות יברך. ואם דילג פעם אחת, שלא ספר גם ביום – יספור בשאר הלילות בלי ברכה, ויכול לצאת ידי חובתו בשמיעה מאחרים. ובספק אם דילג יום – סופר בברכה.

המתפללים ערבית בעוד היום גדול וקוראים אחר-כך קריאת-שמע בזמנה, יספרו גם את ספירת העומר בזמנה. המתפללים ערבית וספירה בעוד היום גדול, יש לסדר שיספרו עוד פעם למחרת בעת תפילת שחרית, כמובן בלא ברכה. רצוי להכריז את הספירה בכל בוקר מימי ספירת-העומר אחרי סיום תפילת שחרית בבית-הכנסת, כדי להזכיר ולהוציא ידי-חובתו את מי ששכח לספור.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ היה נוהג לציין ולשרטט סימן בסידורו לאחרי הספירה של כל לילה.

"לכאורה, אף שמברכים בכל לילה כי כל לילה היא מצווה בפני עצמה, ויש אומרים שגם אינן תלויות זו בזו – המצווה דכל לילה היא לא רק לספור ולדעת שהוא יום אחד וכו' לעומר, אלא גם לדעת (לכוון – כחלק מקיום המצווה, על-דרך הידיעה שזהו יום אחד וכו' לעומר) שזהו חלק (מספירת) שבעה שבועות". המסופק באיזה יום לספירה עומד, וסופר מספק שתי ספירות, יכול לברך על ספירתו. קטן שהגיע למצוות באמצע ימי הספירה, ממשיך ספירתו בברכה (אף שקודם היה 'תרי דרבנן' ועתה 'חד דרבנן', ואף לדעת הרמב"ם שספירת העומר בזמן הזה מן התורה). ואף גדולים, כשיבוא משיח צדקנו באמצע ימי הספירה (שיש אומרים שהספירה אז תהיה דאורייתא, אף שלא הקרבנו את העומר, כספירה לקראת הקרבת שתי הלחם בחג השבועות), ימשיכו ויספרו מן התורה, כיוון שהספירה הקודמת גם היא מציאות של תורה ו'מצוותיה – אחשביה'.

תהלים, לפני הקידוש, אומרים כבכל שבת ו'ולקחת סולת', ויש זכירות.

בקידוש: 'מזמור לדוד', 'אתקינו', 'ושמר', 'אם תשיב', 'דא היא סעודתא', 'זכור', 'על-כן' – בלחש. ואחר-כך אומרים בקול: 'אלה מועדי', ו'בורא פרי הגפן'. אכילת מצה: "צריכה להיות [על-פי חסידות] אכילת מצה גם בהשישה ימים, ויש בזה קצת מצווה". שמחת יום-טוב: חייבים בה מדאורייתא, וחייבים לשנות רביעית יין בכל יום ביום-טוב וחול המועד (אם כי יוצאים ידי-חובה זו גם ביין הקידוש); ועם-כל-זה, כדברי הרמב"ם, "לא יימשך ביין".

יום ראשון,

ט"ו בניסן, א' דחול-המועד

מוצאי שבת-קודש: ערבית: בתפילה הראשונה של חול-המועד יש לזכור לומר ארבעה דברים (אלו: א) מוריד הטל; ב) אתה חוננתנו; ג) ותן ברכה; ד) יעלה ויבוא.

שכח אחד מהם, ונזכר אחר שסיים תפילתו: א. אמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" – יחזור לראש התפילה.

ב. שכח לומר "אתה חוננתנו" – לא יחזור (אלא אם צריך לעשות מלאכה לפני הבדלה יאמר אחרי שמונה-עשרה: "ברוך המבדיל בין קודש לחול").

ג. אמר 'ותן טל ומטר' – יחזור לראש התפילה. ד. שכח 'יעלה ויבוא' – יחזור לראש התפילה. קדיש תקבל. אין אומרים 'זיהי נועם', 'ואתה קדוש'.

לכשמים בהבדלה אין משתמשים ב'ציפורן'. 'יתן לך' אומרים בלחש.

ספירת העומר⁹

מברכים וסופרים בעמידה, אחר צאת הכוכבים. ולכתחילה צריך לדעת את הספירה של הלילה

9 לשלוחים הנמצאים בחו"ל, ובפרט ברוסיה ובמקומות שהיהודים (עמא דבר) אינם מבינים כלל בלשון-הקודש:

כיוון שהסופר ואינו מבין מה שאומר "אין זו ספירה כלל" (שו"ע אדה"י ס' פטט ס"ו), חשוב ביותר – להכריז (בבית-הכנסת וכדומה) לפני הספירה בכל יום, שכעת אנו עומדים לספור את

ומצד זה שאחרון של פסח קשור עם המשיח – לכן רוב מאמרי החסידות שאמרו רבותינו נשיאינו באחרון של פסח מדברים על דבר משיח⁵.

ב. וזהו מה שענה כ"ק אדמו"ר הצמח צדק:

בשביעי של פסח ואחרון של פסח ישנה שמחה גדולה, אלא שאין מברכים שהחיינו, כיון שברכת שהחיינו יכולים לברך רק על שמחה הנרגשת בבשר הלב, שיכולה להיות רק כאשר רואים את העניין בעיני בשר. ומכיוון שהשמחה היא על הגאולה העתידה, שלעת-עתה אינה נראית – אי אפשר לברך שהחיינו.

אלא שאף-על-פי-כן הרי זו שמחה גדולה ביותר – מצד גודל מעלת הגאולה לעתיד, שהיא גאולה שלימה ואמיתית. [כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן עוד הפעם "אני מאמין"].

* * *

ג. [כ"ק אדמו"ר הורה לאלו שהלכו לנאום בשביעי של-פסח בבתי-כנסיות לומר "לחיים", ונתן לכל אחד ואחד מהם חתיכת מצה בידו הקדושה. ואחר כך אמר:]

בנוגע ליציאת מצרים נאמר בכתוב⁶ שהיתה

האומר הוא לכוון כדבעי, "נקודת לבבו שלם", אלא שאינו יודע מה יכוון – הרי ע"י אמירת ה"יהי רצון" נפעלים כל הענינים, כאילו כיוון.

ועד"ו בענין סעודת המשיח שקבע הבעש"ט – שאין נוגע בזה כוונות, אם אוחזים במדריגה זו כו', אלא כל הענינים נפעלים מאליהם.

ובפרט מזמן כ"ק מו"ח אדמו"ר ואילך, שבדורו – ובפרט כדור שלאחריו, שבאמת גם דור זה הוא דורו – נתפרסמו תורת החסידות והנהגת החסידות לכל בני"ה, הרי בוודאי שעתה שייך הענין דסעודת משיח לכאו"א, וזהו דבר השווה לכל נפש.

ובענין זה לא נוגע מעמדו ומצבו כפי שידע בנפשו כו', וגם אין שייך בזה ענין של יהורא (שיהרהר בלבו מי הוא שיוכל להמשיך גילוי המשיח, ובפרט ע"י סעודה גשמית) – דכיון שהבעש"ט קבע סעודה זו, ועתה נתפרסם הענין, נעשה ענין זה שייך לכאו"א (מהנהגה בלתי מוגה).

5 ראה גם שיחת אחרון של פסח תשי"ג בתחלתה (תורת מנחם – התוועדות ח"ח ע' 95).

6 בא יב, פ' יא, ראה טו, ג.

"בחפזון", וזהו עניין של מעלה. וכפי שמצינו בנוסח ההגדה שברמב"ם: "מתחיל (מיד בהתחלת ההגדה, עוד לפני "הא לחמא עניא"). . ואומר בבחילו יצאנו ממצרים", שעניין זה הוא מצד גודל מעלת החפזון.

ולכאורה: כיון שחפזון הוא מעלה גדולה – מדוע בנוגע לגאולה העתידה כתיב⁸ "לא בחפזון תצאו"? ומבואר בזה בתניא⁹, שביציאת מצרים היה צורך בעניין החפזון, מה שאין כן לעתיד לבוא:

בזמן יציאת מצרים – כיון שהעולם עדיין לא נזדכך, ו"הרע שבנפשות ישראל עדיין היה בתקפו בחלל השמאלי", היה צורך לברוח מהרע, כדי שלא ידבק ממנו מאומה.

מה שאין כן בגאולה העתידה, "כשיעביר ה' רוח הטומאה מן הארץ"¹⁰ (ועד ש"וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"¹¹, כמדובר לעיל במאמר¹²) כתיב⁸ ובמנוסה לא תלכון כי הולך לפניכם ה' וגו", ואדרבה, המעלה היא שהגאולה תהיה בהתיישבות, כמו שכתוב¹³ "בשובה ונחת תושעון"¹⁴.

ד. והנה, החילוק בין גאולת מצרים לגאולה דלעתיד בעבודה – הוא החילוק בין עבודת הבינונים לעבודת הצדיקים:

עבודת הבינונים – כיון שיש בהם עדיין רע, צריכה עבודתם להיות בחפזון; מה שאין כן עבודת הצדיקים, כיון שאין בהם רע (כפי שמבאר אדמו"ר הזקן¹⁵, ש"צדיק" פירושו מי "שאינו לו יצר הרע כי הרגו בתענית") – עבודתם היא בהתיישבות.

ולאמיתו של דבר, גם בבינונים גופא ישנם ב' אופני העבודה דחפזון והתיישבות (והיינו, שגם אצלם ישנו אופן העבודה דהתיישבות) – קודם קיום המצוה ובשעת קיום המצוה:

בשעת קיום המצוה – ישנו גילוי אור, ובמילא,

(7) סוף הל' חמץ ומצה.

(8) ישע"י נב, יב.

(9) פל"א (מ, ב).

(10) זכרי' יג, ב.

(11) ישע"י מ, ה.

(12) ע' 19 ואילך.

(13) שם ל, טו.

(14) ראה אוה"ת בא ע' רצא ואילך. המשך וככה תר"ז בתחלתו (פרקים א' ג.) ובסופו (פקק"ט ואילך). ועוד.

(15) תניא פ"א (ה, ב).

* מתחילים באכילת הביצה שעל הקערה. הרבי לא בדק ולא פתח כלל את הביצה לפני אכילתה. טבל אותה תחילה ג' פעמים במי-מלח. במשך הסעודה טובל את המצה ג' פעמים במלח ואוכלה. * אין נוהגים לומר 'לחיים', שלא ייראה כמוסיף על הכוסות.

* הרבי שתה מכוסו במשך הסעודה, ולפני מזיגת כוס שלישי מסרה לשוטפה.

'צפון'

לפני אכילת האפיקומן יש לשתות באופן שלא יבוא לידי צימאון אחר כך. בסוף הסעודה מוציאים את האפיקומן, מחלקים לכל אחד ואחת כזית. טוב לאכול שני 'כזיתים', אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עמו. יש לאכול את כולו במקום אחד. אוכלים בהסיבה, ויש לסיימו קודם חצות (12:44 במרכז הארץ).

'ברך'

* למים אמצעיים ואחרונים – בכל שבעת ימי הפסח – אין להעביר האצבעות על השפתיים.

הרבי מזג כוס של אליהו תמיד קודם ברכת המזון, ואחריו מזג לו כוס שלישי.

הרבי השתמש בכוס זכוכית לכוסו של אליהו, ובדקה תחילה בשפתה אם היא חלקה בלא פגם.

מקריא ההגדה הוא המזמן.

* כל אחד מהמסובים אוחז בידו את הכוס עד אחרי 'בונה ירושלים'.

שפוך חמתך: אחר שתיית כוס שלישי מוזגים כוס רביעי, והולכים (השנה, כמובן, בלי נרות) לפתוח את כל הדלתות שבין מקום עריכת הסדר לבין רשות הרבים. אומרים "שפוך חמתך" בשיבה ואין צריך לעמוד. כל המסובים אומרים זאת במקומם, ורק השלוחים אומרים אותו אצל הדלת. שעת פתיחת הדלת היא עת רצון רבתי, ויש לבקש בה (במחשבה) בעיקר על עניינים רוחניים.

'הלל', 'נרצה'

כשהשלוחים חוזרים, מתחילים "לא לנו". גם אורחים שאינם מסובים לסדר, עונים 'הודו' כסדר הנהוג בבית-הכנסת בעת אמירת הלל. 'הודו'. כי לעולם חסדו": מכוונים באותיות שם הוי"ה כנדפס בסידור. לשנה הבאה: שלא כב'הא לחמא עניא' (ראה שם), כאן אין מדקדקים בהטעמה מלעיל-מלרע. כי העיקר שיתחיל העניין מיד, וממילא

יהיה 'לשנה הבאה בירושלים'.

* מנהג בית הרב: אחר אמירת "לשנה הבאה בירושלים", האדמו"ר מחזיר ושוף היין מכוסו של אליהו לבקבוק, וכל המסובים מנגנים בשעה זו הניגון "אלי אתה ואודך" – מעשרת הניגונים של רבנו הזקן.

* בבית הרב אין נוהגים לומר פזמונים (המובאים בשאר סידורים והגדות של-פסח).

* אין אומרים "חלל סידור פסח".

* משנת תשי"א עד תש"ל ועד בכלל הרבי היה נוהג להתוועד לאחר הסדר (כמובן – בלי 'לחיים') בבית-הכנסת.

סדר כללי – לעולים ולציבור הרחב

* ממכתב הרבי: "נהייתי ממה שכתב אודות עריכת הסדרים בבית-הכנסת, ושלכל קערה היתה מצה שמורה".

קריאת שמע שעל המיטה: נוהגים לקרות לפני השניה רק את פרשת 'שמע' וברכת 'המפיל'.

תפילת שחרית: הלל שלם, קדיש תקבל. שיר של יום, קדיש יתום. הוצאת שני ספרי-תורה. אין אומרים שלוש-עשרה מידות, אלא כבכל שבת – בריך שמיה וכו'.

בספר-התורה הראשון קוראים לשבעה עולים בפרשת בא, "משכו וקחו". מניחים את הספר השני על הבימה ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה. בספר-התורה השני קוראים למפטיר בפרשת פינחס "ובחודש הראשון". הגבהה וגלילה. הפטרה. יקום פורקן הראשון והשני. מי שבירך. אשרי. יהללו. חצי קדיש.

טל: קודם מוסף מכריז השמש "מוריד הטל", ובתפילה זו מפסיקים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם". (אמר 'מוריד הגשם', אם נזכר טרם שסיים ברכת 'מחיה המתים' – חוזר ל"אתה גיבור" [ולא מהני לומר מיד 'מוריד הטל']). נזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'", יסיים 'למדני חוקיך' ויתחיל "אתה גיבור". נזכר אחר-כך – חוזר לראש התפילה. נזכר כשהגיע זמן מנחה, מתפלל שתיים כדין תשלומין. אמר "משיב הרוח ומוריד הטל" אינו חוזר, והמסופק – עד שלושים יום, חוזר. שמע הכרזת 'מוריד הטל' קודם שהתפלל שחרית – אם אינו מתפלל במניין אחר – יאמר גם בשחרית 'מוריד הטל'. בחזרת הש"ץ – תפילת טל. לאחר אמירת

לאמירת שני פרקי ה'הלל' הראשונים, וחוזרים ומגביהים אותה לברכת "אשר גאלנו".

* אין מברכים על ה'הלל' שבסדר. וקוראים אותו מיושב, דרך חירות.

* לפני 'רצצה' אמר הרבי בפיו בלחש את כל הדינים שבסידור, מ'רצצה' עד 'כורך'.

* נטילת ידיים. מנהגנו: בודקים תחילה ומוודאים את נקיות הידיים. לוקחים את הכלי ביד

ימין ומושיטים אותו ליד שמאל. נוהרים מרטיבות בידיים. מנהגנו לאחוז את הכלי במגבת, ומנהג זה

פשט בימינו גם בין נשי ובנות חב"ד. "נטילת ידיים לסעודה ג' פעמים רצופות... ומניח משפיקה הג'

מעט מים בכף יד השמאלית, ובזה משפשף שתי ידיו". בסיום הברכה ולפני הניגוב משפשפים יפה

את הידיים זו בזו. אחרי תחילת השפשוף מתחילים את הברכה, וממשיכים בעת השפשוף, ואחר-כך

מנגבים אותן היטב. 'מוציא' מצה'

* כל בני הבית חייבים במצוות אלו. ידי חובת לחם משנה' יוצאים עלידי ראש המשפחה, אך כל

אחד ואחד מברך לעצמו. * "ויקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין

שתי השלימות, ויאחזם בידו ויברך 'המוציא'".

"ולא יבצע מהן, אלא יניח המצה השלישית להישמט מידו. ויברך על הפרוסה עם העליונה

טרם ישרם, ברכה זו. ויכוון לפטור גם-כן אכילת הכריכה שממצה השלישית, וגם אכילת האפיקומן

יפטור בברכה זו – 'על אכילת מצה'".

* הרבי היה מברך את כל הברכות הללו מיושב. נוטל בשתי ידיו את שלוש המצות, כשאצבעותיו

מפרידות בין מצה למצה, ומברך המוציא. אחר-כך מניח למצה התחתונה להישמט מידי, ומברך

על אכילת מצה ושובר מהן – בהיותן מכוסות – לפרוסות קטנות כדי צורכו. מסדרן זו על גבי זו ואוכלן יחד בשתי ידיו. אינו מכניסן לפיו בבתי

אחת. ניכר שאינו בולע הזיתים' בשלמותם. * שיעור כזית: המקובל הוא, ששיעור 'כזית'

במצה הוא 29 גרם, כולל 2 גרם להנותר בין השיניים – כשליש מצת-יד. יש מקום לומר⁸, שהואיל ושיעור ה'כזית' הוא מידת נפח, הרי 29 סמ"ק במצת-יד

(7) הרבי נהג כך גם לשפיקה הראשונה.

(8) ראה מש"כ בקובץ 'גדיל-תורה נ. חוברת סה ס"ד. ובכ"מ.

(ללא דחיסה, לפי מדידה מדוייקת) אינם יותר מ-9 גרם (כעשירית מצת-יד). במקום הצורך יש לסמוך

על זה, ובוודאי ב'זיתים' שמדרבנן שאחרי הכזית הראשון.

* חלוקת המצה לבני הבית מיד אחר הברכה אינה מהווה 'הפסק'. ועדיף להכין בשקיות ולחלק

קודם הנטילה שני 'כזיתים' לכל אחד ואחת מבני הבית, ולאחר ברכות בעל-הבית ייקחו מעצמם

קצת מהמצה העליונה, בתור השתתפות ב'לחם משנה', ויברכו ויאכלו כל אחד לעצמו.

* מסיימים אכילת כל 'כזית' (גם במרור ובכורך) לכתחילה עד 4 דקות, כפי משך השיעור הקצר של

'כדי אכילת פרס'. 'מרור'

* מרככים מקצת מהחרוסת שעל הקערה בין שבתוך הכלי שתחת לכוס. טובלים מקצת המרור

בחרוסת. מנערים את החרוסת, שלא יתבטל טעם המרירות. ואז מברכים "על אכילת מרור", ומכוונים

לפטור בזה גם את המרור שב'כורך', ואוכלים שלא בהסיבה. לועסים היטב כדי להרגיש את טעם

המרירות. * החסה וה'חריין' מצטרפים יחד ל'כזית' מרור.

* הרבי נהג לאכול גם חלק מראש התמכא, לא-טחון. אכל שיעור גדול במיוחד. אך הזהיר בשם

אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שאין יוצאים ידי חובה במרור שאין יכולים לסובלו מרוב חריפותו.

* לפי ס' 'שיעורי תורה' – שיעור כזית מרור 19 גרם. אולם אם אוכלים קלח (שהוא כבד יותר),

דרוש להוסיף עוד 2 גרם, וכן עבור מה שנשאר דבוק בין השיניים. הרבי לקח כשיעור ביצה של

ימינו. את קלחי החסה לא אכל. 'כורך'

לוקחים כזית מהמצה התחתונה וכזית מרור משני הסוגים. מניחים מעט חרוסת יבשה על

המרור, ומנערים אותה מיד אחר-כך (הרבי מרח חרוסת – אולי כשנפלה החרוסת שטבל בה

מהתמכא – על התמכא ולא על העלים. בסוף ה'כורך' היה טובל את חתיכת התמכא השלמה

בחרוסת, ואוכלה עטופה בעלי החסה – ולא נייער). כורכים אותם יחד, אומרים "כן עשה הילל..."

ואוכלים ביחד ובהסיבה. 'שולחן-עורך'

* אוכלים שלא בהסיבה.

במקום שבו נמצאים עתה – אין שם רע, ולכן בעת ההיא העבודה היא בהתיישבות (בדוגמת עבודת הצדיקים).

מה שאין כן קודם קיום המצוה, בשעת ההכנה למצוה – כיון שאין עדיין גילוי אור, ובמילא עומד הוא במקום של רע, ולכן צריכה להיות העבודה

בחפזון. וזהו עניין "זריזין מקדימין למצוות"¹⁶, היינו, שההכנה למצוה ("מקדימין למצוות") צריך להיות

בחפזון ("זריזין") דווקא, מה שאין כן קיום המצוה עצמו צריך להיות בהתיישבות, כנ"ל.

ועליפי זה יש לומר תירוץ נוסף בעניין החילוק בין גאולת מצרים לגאולה העתידה – כיון שעניינה

של גאולת מצרים הוא הכנה לגאולה העתידה, שהיא העיקר, לכן היתה גאולת מצרים בחפזון, ככל עניין של הכנה שצריך להיות בחפזון (כנ"ל),

מה שאין כן הגאולה העתידה, שהיא בדוגמת המצוה עצמה – צריכה להיות בהתיישבות.

ה. ההוראה בעבודה מכללות העניין:

גם מי שקשור עם הרע, כיון שעדיין יש לו יצר הרע, ועליו להישמר מהרע – הנה בשעה שמאיר

גילוי אור של מצוה, אזי גם הוא אינו צריך לעבוד עבודתו בחפזון, כיון שמצד הגילוי אור לא יזיק לו

דבר ("וועט אים גאָרניט שאַטן"). ובנוגע לעבודה בפועל: בשעה שהולכים

בשליחות לדבר בבית-כנסת, למקום שאין יודעים בו על-דבר תורה, או שאין יודעים על-דבר חלק

מסויים בתורה, או שידיעתם על-דבר התורה היא באופן מעוות ("אויף אַ פּאַלשן אופן"), שמצב זה

הוא גרוע עוד יותר – הנה אף-על-פי שגם השליח מצד עצמו שייך לעניינים שאינם כדבעי, וממילא

יש מקום לחשש כו', וכמו כן ישנו חשש שיבוא לידי ישות, כתוצאה

מכך שדיבר היטב – והראיה, שהשומעים ניגשים אליו, טופחים על שכמו ("מען גיט אים אַ פּאַטש

אין פלייצע"), ואומרים לו: הנך "בחור טוב", אמרת "בדיחה טובה" ("ביסט אַ גוטער באַי, האָסט געזאָגט אַ גוטן דזשאַק")...

ולכאורה, מצד זה צריכה להיות העבודה

(16) פסחים ד, א. וש"נ. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו סי"ז.

בחפזון, דהיינו שעליו לדעת שמקומו שלו ועבודתו שלו הם באופן אחר ("זיין אָרט און זיין עבודה איז עפעס אַנדערש").

ואף-על-פי-כן, כיון שהולך הוא בשליחות – יש אצלו גילוי אור המשלח, וממילא בשעת העבודה

עליו לעשות זאת בהתיישבות, והיינו שעליו להיות שקוע בעבודתו ("טאַקע ליגן אין דעם"), ואין לו

להתפעל משום דבר. וזהו גם טעם המנהג שנקבע בשנים האחרונות,

שבתקופת יום-טוב שולחים בחורים לשמח יהודים באופן של "גדולה לגימה שמקרבת"¹⁷, כדי שעל-

ידי זה יקרבום ("שמקרבת") לתורה כמשמעותה האמיתית. וכאמור, שלוחים אלו אינם צריכים

להתיירא משום דבר ומשום חששות שהם, כיון שישנו גילוי האור שמצד השליחות.

* * *

ז. האמור לעיל בנוגע לאחרון של פסח – ישנו בכל השנים; ומעלה מיוחדת בשנה זו – שקביעות

אחרון של פסח היא ביום השבת. ובהקדמה – שיש ג' חלוקות בעניין הזמן: ימי

השבוע, ימי החודש וחודשי השנה, שכל אחד מהם הוא היקף שלם: שנה – היא היקף שלם של מהלך

החמה; חודש – הוא היקף שלם של מהלך הירח; וכן שבוע הוא היקף שלם בפני-עצמו, שלכן, לאחר

כל שבת מתחילים למנות את הימים מחדש: "היום יום ראשון וכו'", כיון שכבר נסתיימו ענייני השבוע

הקודם, שנמשכים רק במשך שבוע ימים¹⁸. ובכל אחד מג' עניינים הנ"ל, שבוע, חודש ושנה

– ישנו זמן מסוים שבו מודגש עניין הגאולה לגבי שאר ההיקף:

בימי השבוע – עניין הגאולה הוא ביום השבת. וכפי שהיה בשעת בריאת העולם, שבששת ימי

בראשית היתה ההתהוות מאין ליש ("משמאי מיהב יהבי"¹⁹), דהיינו שבהם נעשה המיצר וההגבלה

שבעולמות, וביום השישי, כשנברא האדם, וכפרט

(17) ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך.

(18) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(19) תענית כה, א.

ביום השישי לאחר חצות, שאז התחיל לעבוד עבודתו – התחילה עבודת ביטול היש לאין, עד שביום השבת נעשה "ויכולו השמים והארץ גו"²⁰, שהוא עניין היציאה ממצר של כל ההשתלשלות. בחדשי השנה – חודש הגאולה הוא חודש ניסן, כמאמר רז"ל²¹ "כשבתר ביעקב ובניו קבע בו ראש חודש של גאולה". ובימי החודש – עניין הגאולה הוא ביום ט"ו בחודש, שהרי ביום זה "קיימא סיהרא באשלמותא"²², שהוא עניין עליית המלכות, היפך עניין המיצר. ומובן, שכאשר מצטרפים כל ג' עניינים אלו יחד – חודש ניסן שהוא חודש הגאולה, יום ט"ו בחודש ניסן [שהרי הגאולה היתה בט"ו בניסן דווקא, ולא ביום ט"ו של שאר החדשים]²³, וגם יום השבת – הרי בודאי שביום זה נעשה עניין הגאולה והיציאה מכל המצרים.

פ. והנה, אף שיום ט"ו ניסן הוא היום הראשון של פסח, ועתה עומדים אנו בימים האחרונים של פסח – הרי לאמיתו של דבר, גם הימים האחרונים של הפסח עניינם יציאה מהמיצר, והיינו שבהם מתגלה עניין הגאולה של יום ט"ו, ועוד בתוספת יתירה. והעניין בזה:

תכלית הכוונה של יציאת מצרים היתה לא רק בשביל להיפטר מן המצריים, אלא היה צורך גם בעניין "יצאו ברכוש גדול"²⁴, "וינצלו את מצרים"²⁵, שהוא עניין עליית הניצוצות לקדושה, שזה היה תנאי עיקרי ביציאת מצרים.

ועניין זה היה בשביעי של פסח דווקא – שהרי אף שכבר קודם יציאת מצרים נטלו ישראל מהמצרים "כלי כסף וכלי זהב גו"²⁶, הרי בתחילה לא היו בידם אלא בתורת שאלה, וממילא לא היתה להם בעלות עליהם, אלא כדין שואל שמותר לו להשתמש בחפץ; ורק בשעת קריעת ים סוף,

לאחר שראו "את מצרים מת על שפת הים"²⁷ – אזי נתבטלה בדרך ממילא בעלותם של המצרים, ונכנסו הכלים לרשותם של בני ישראל לגמרי. ונמצא, שאמיתית וגמר היציאה ממצרים היתה בשביעי של פסח דווקא. וטעם הדבר – מצד זיכרון המטה שהיה בשביעי של פסח דווקא, ולא בימים הראשונים של פסח. ועניין זה מודגש יותר באחרון של פסח שחל בשבת – כיון שענינו של יום השבת הוא "ויכולו גו"²⁸, שהוא עניין העלייה למלטה למעלה, (וכנ"ל) שענינו זה נעשה על ידי עבודת אדם הראשון. ולהעיר, שענין השבת הוא לא רק באופן ש"שבת מקדשא וקיימא"²⁸, אלא צריכה להיות גם כן העבודה ש"לעשות את השבת"²⁹, ודווקא על ידי הקדמת העבודה באים לעניין "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה"³⁰.

ועל דרך זה בנוגע לעניינם של הימים האחרונים דחג הפסח, שהוא גילוי קריעת ים סוף למעלה – שבא אחרי הקדמת העבודה דווקא. ואף שבכללות מבואר³¹ שזהו החילוק בין ניסן לתשרי, שבניסן היא העבודה ד"דודי לי ואני לו"³² (עבודת הצדיקים, מלמעלה למטה), ובתשרי היא העבודה ד"אני לדודי ודודי לי"³³ (עבודת הבעלי תשובה, מלמעלה למעלה) – הרי בפרטיות, הנה גם בניסן גופא, בימים האחרונים של פסח ההמשכה היא על ידי הקדמת העבודה דווקא, שזוהי מעלת עבודת הבעלי תשובה על הצדיקים, שעבודתם היא בדרך מלמטה למעלה. וזהו גם כן עניין הגילוי של משיח – שהרי בביאת המשיח יאמרו "אודך הוי' כי אנפת ביי"³⁴, וזהו גם ש"משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"³⁵.

(משיחות אחרון של פסח ה'תשט"ו וה'תשכ"א. תורת מנחם כרכים יד עמ' 30:26; ל ע' 255:257)

- 27) בשלח יד, ל.
- 28) ביצה ז, א.
- 29) תשא לא, טז.
- 30) שבת י"ד, ב. וש"נ. וראה לקו"ת שה"ש כד, ב. סה"מ ה"ש"ת 81 ואילך. ועוד.
- 31) ראה תו"מ ח"ט ריש ע' 255. וש"נ.
- 32) שה"ש ב, טז.
- 33) שם ו, ג.
- 34) ישעי' יב, א (מהפטר אחרון של פסח).
- 35) ראה זח"ג קנ"ג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

הצידה. מצפינים את האפיקומן בין שני כרים, ולא תחתיהם. "אין נוהגים בחטיפת [גניבת] האפיקומן בבית הרב".

מגיד' "בבית הרב אין מגביהים הקערה, ורק מגלים מקצת המצות".

הרבי היה נוהג לגלות מקצתן של כל ג' המצות, גם הפרוסה, ויש אומרים שהיה מסבבה, שיהיה הצד השלם מגולה כלפי חוץ.

"איתא בכתבי האריז"ל שצריך לומר את ההגדה בקול רם ובשמחה. ויש לומר שלכן היה כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג לומר את ההגדה בקול רם, ובזמנים שלא יכול היה לומר בעצמו בקול רם, זאת אומרת שנראה לאחר בחושיו הגשמיים שאינו אומר בקול רם, היה באותם זמנים דורש מאחרים שיאמרו הם בקול רם".

"הניגון של אמירת ההגדה מקובל [=במסורת], וכך היו מנגנים גם אצל אדמו"ר הזקן".

אדמו"ר מהר"ש היה חפץ שכל אחד מהמסוכים יאמר את ההגדה בקול.

הניקוד: "הא לחמא עניא" (אף-על-פי שהכוונה היא כאילו אומרים בקמץ, היינו 'זה', ולא 'הנה'). אומרים זאת פעם אחת, ובישיבה⁴.

"לשנה הבאה בארעא דישראל" – מטעימים ב'מלעיל' (לשון עבר), ואילו "לשנה הבאה בני חורין" – מטעימים ב'מלרע' (לשון עתיד).

* אחרי 'הא לחמא' מסלקים הקערה עם המצות לצד אחר (הרבי רק הסיטה קמעה), כשהן מכוסות. * אין צריך לשטוף ולהדיח את הכוס לפני המזיגה, שהרי שטופה והדיחה קודם הקידוש. 'מה נשתנה'

אם אין לו בן, הבת שואלת, ואם אין ילדים בבית, אשתו שואלת, ואם אין לו אשה, הוא שואל את עצמו⁵.

4) בכלל, לא היסב הרבי או עמד בשעת אמירת ההגדה, חוץ מעמידתו בקידוש.

5) אצל אדמו"ר ואדמו"ר ה'צמח צדק' היו כל הילדים (אצל הצ"צ – גם הנכדים) שואלים, החל מהקטן שבבנים (ואחרי הבנים – הנכדים, ואצל אדמו"ר מהור"צ, אחרי הנכד – ציונה לילד אורח קטן יותר לשאל). מאידך, אדמו"ר מוהר"ש חילק את בניו בין שני הסדרים. כשערך הרבי את הסדר בבית אדמו"ר מהור"צ, לא היה מישוה ששאל, וכולם היו אומרים מה נשתנה. הרבי היה מתחיל לומר, בשקט, ואחרי היו מתחילים כולם.

שואלים בשפה המדוברת (בבית רבינו – אידיש⁶), וגם המדברים בלשון הקודש מפרטים ומפרשים את השאלות על-פי המפורט בביאורי הרבי להגדה. לאחר אמירת 'מה נשתנה' על ידי השואל, חוזרים ואומרים זאת בלחש. גם מי שאין לו אב, מקדים: 'אבא, אשאל אותך ארבע קושיות'. לפני 'והיא שעמדה' מכסים את המצות ורק אחר כך מגביהים את הכוס. 'והיא שעמדה' – בישיבה. הרבי לא היה מניח את הכוס מידי, עד שמקריא ההגדה סיים את הפסקה בקול רם.

שפיכת יין מהכוס: נוהגים לשפוך יין מהכוס: שלוש פעמים באמירת "דם, ואש, ותימרות-עשן"; עשר פעמים בכל אחת מן המכות; ושלוש פעמים נוספות באמירת הסימנים "דצ"ך, עד"ש, באח"ב". אין מטיפים יין על ידי אצבע, אלא שופכים באמצעות הכוס עצמה.

בבית הרב נזהרים שלא לשפוך את היין לכלי התחתון כשהוא על השולחן, אלא כשהוא על הרצפה. וכן אין מעבירים מעל השולחן את הכלי עם היין השפוך. מילוי הכוס מחדש: הרבי ממלאה עד שנשפכת על גדותיה (כמו לקידוש), וממלאה שוב ושוב – ג' פעמים. 'דיינו'

אין מפסיקים באמירת הארבעה עשר 'דיינו'. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לא היה אומר ביאורים באמצע ה'דיינו', אלא לפני תחילתם או לאחר סיומם.

"רבן גמליאל..." * במילים "מצה ומרור" הביט הרבי באלו שבקערה.

* באמירת 'פסח שהיו' לא הביט אדמו"ר מהור"צ על הזרוע.

* 'מצה זו' – מנהג בית הרב לאחוז המצות, השנייה והשלישית על ידי המפה שעליהן, עד "על שום" השני.

* 'מרור זה' – מנהג בית הרב להניח (שתי) הידיים על המרור והכורך – עד "על שום" השני.

* לפני 'לפיכך' מכסים את המצות ואחרי כך מגביהים את הכוס. אוחזים את הכוס עד "ונאמר לפניו הללויה", ומעמידים אותה על השולחן,

6) התרגום המלא לאידיש – בס' שבח המועדים, מהדורת תשנ"ג עמ' 207, ובהגדת 'היכל מנחם' עמ' מט.

"לבן יקר, יש לקנות תפילין יקרות"

כשהרבי פתח בשירת "אנא עבדא" באמצע חלוקת 'לעקאח' • באיזו מסכת כדאי ללמוד בשיעור תורני? • כיצד הגיב הרבי על אכזבתו של חסיד מכך שהמענה שקיבל על פנייתו לרבי היה בדמות מכתב 'כללי-פרטי'? • היכן היא הקביעות של החסיד לעניין יום-טוב שני של גלויות, וכיצד גילה רופא שהגיע לחלוקת דולרים, את יהדותו?

הם ביקשו לשמוע חוות-דעתו של הרבי "איה מסכת [ואילו הלכות ב] שלחן ערוך" עליהם ללמוד.

הרבי השיב:

ממס' [=ממסכתות] הקטנות (בכמות) ומהלכות הצריכות [=המעשיות בחיי-יומיום].

"אנא עבדא"

באחת השנים, בעת חלוקת "לעקאח" (עוגת דבש) בערב יום-הכיפורים, הביאו לפני הרבי את החסיד הישיש ר' זלמן טייבל, שסבל מחולשה רבה והתנייד בכיסא גלגלים. כשנכח לפני הרבי, נטל הרבי פרוסת עוגה, הגיש לו אותה, אך הלה לא הגיב.

הרבי החל לנגן את הניגון "אנא עבדא", שר' זלמן היה נוהג לנגן בהתוועדויות של הרבי. [ר' זלמן היה זה שאף לימד את הניגון, המיוחס לחסיד כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע, בהתוועדות יום ב' של חג השבועות תשכ"ט].

הרבי מחא כפיים. ואז לפתע ניעור ר' זלמן ושאל: "היכן אני?". הרבי הסביר לו בניחותא: "ערב יום הכיפורים היום, ובאתם לקבל 'לעקאח'."

כשהרבי הסכים להתוועד

באחת השנים שהה ב'770 גיסו של מזכיר הרבי, הרב ח.מ. א. חודקוב, הרה"ג ר' דוד יהודה שוחט. היה זה בשבת פרשת נשא, ולא הייתה מתוכננת להתקיים התוועדות. הרב שוחט ניגש לרבי ואמר: "השבת היא שבת פרשת נשא והרבי הוא הנשיא - מהראוי שהרבי יתוועד". והרבי ניאות לכך.

פעם פגש הרב חודקוב אברך חסידי ושאלו: "האם קיבלת את מכתב התשובה ששיגר לך הרבי?". האברך השיב: "כן, קיבלתי מכתב כללי-פרטי", אך נימת אכזבה נשמעה בקולו.

הרב חודקוב סיפר את הדברים לרבי, שהגיב: "סבור הייתי שהוא רוצה לקבל תשובה מתוך מה שאני שקוע ומונח, וכנראה הלה רוצה מתוך מה שהוא שקוע!".

סדר לבעלי בתים בלימוד

קבוצה מאנ"ש באחת מערי השדה בארה"ב (מחוץ לניו-יורק), התוועדו באחת השבתות של חורף תשי"ט וקיבלו על עצמם להיפגש אחת לשבוע וללמוד גמרא והלכה.

כשהיא כפופה קצת כעין בית קיבול, ארבע אצבעותיו מוגבהות והאגודל מושכב על הצד. כשמניח הכוס בימינו אינה מוגבהת טפח, אחר-כך מגביה ידו עם הכוס מעט, אך לא ראו שהרבי הגביה את הכוס שלושה טפחים. בכל פעם שנוטל הכוס במשך הסדר, עושה כסדר הנזכר.

* כשמתחיל, ייתן עיניו בנרות (עדיף - הנרות שבירכו עליהם), ובשעת ברכת הגפן והקידוש - בכוס.

* אשה ובת שבירכו 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, גם אם מקדשות בעצמן, לא יברכוה עתה.

* כל אחת ואחת מארבע הכוסות ששותים בפסח - שותים את כולה ובבת-אחת.

* אצל רבותינו לא ניגנו 'ניגונים' בשעת הסדר, לא בשעת האמירה (כמו 'והיא שעמדה') ולא בשעת הסעודה. ובכל זאת, כשהיו צריכים להמתין זמן מה [וכן לדידן 'כדי שלא יישנו התינוקות'] שרים משירי ההגדה, כגון 'ממצרים גאלתנו', 'על אחת כמה וכמה' וכדומה.

'ורחץ'

הרבי קרא לפני נטילה זו גם את האמור בסידור על 'כרפס' (כדי שלא להפסיק אחרי הנטילה). לפרטי מנהגנו בנטילה, ראה להלן בסימן 'רחצה'. כל³ בני הבית נוטלים את ידיהם, ובלי ברכה.

'כרפס'

שיעורו: פחות מ'17 גרם. מטבילים ואחר-כך מברכים, כדי לתכופ הברכה לאכילה ככל האפשר. ומכוונים להוציא גם את המרור ואת הכורך. נוהגים לאוכלו שלא בהסיבה. לאחר מכן אין מחזירים את הנותר ממנו לקערה (ואף אם נשאר, מסירים אותו).

הרבי הטבילו ג' פעמים במי מלח.

'יחץ'

חוצים את המצה כשהיא בתוך המפה, מכוסה. שוברים אותה לשני חלקים: האחד גדול והשני קטן ממנו. את החלק הגדול מניחים לאפיקומן, ואת הקטן מניחים במקומו, בין שתי המצות.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ומהור"צ נ"ע היו שוברים את האפיקומן לחמש חתיכות. פעם נודמן שנשבר לשש חתיכות, והניח האדמו"ר אחת

(3) כשערך הרבי את הסדר בדירת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע, לא נטל ידיו עלידי אחר ואף לא הביאו אליו את המים, אלא קם ממקומו ונטל ידיו במטבח הסמוך, וכן בנטילת 'רחצה'.

במפיות, למניעת חשש 'שרויה'.

* כל המינים הנאכלים בליל הסדר נלקחים מעל הקערה עצמה, ולא כנוהגים להשאירם על הקערה ולאכול מהמונח על השולחן. רק ה'זרוע' נותר לבסוף על הקערה.

* הרבי דקדק שלא לשבור את קליפת הביצה, אף שקשה להעמידה על מקומה כמות שהיא.

* הרבי היה מודד ארבע כפות גדולות מלאות 'חריין' טחון, סוחט אותן היטב בידו, ומכין ממנו עיגול קרוב לגודל ביצה. אחר-כך עוטף זאת מכל צד בעלי חסה (שניים גדולים או שלושה קטנים), ובנוסף לכך הניח בפנים חתיכת 'חריין' שאינה מפוררת.

* ל'כרפס' שעל הקערה נוטלים חתיכה גדולה של בצל (ולפעמים לקח הרבי בצל שלם) עם קליפתו, ואוכלים רק מקצתו (הרבי נטל בסכין מחלקו הפנימי).

* מקפידים שתהא 'קערה' לכל בן-מצוות.

* אדמו"ר מהר"ש היה מחלק כרפס ומרור משלו לנשים, גם לקרובות משפחה שהיו סועדות עמו, אך לא כזית מצה.

* בנים ובנות קטנים חייבים במצוות הסדר לפי הבנתם (שזהו גדר 'הגיעו לחינוך') בכל אחת מהכוסות בנפרד, ולכן יש להכין עבור כל אחד מהם כוסות המכילים רביעית. אין רגילים לחנך קטנים לפני גיל מצוות בהסיבה.

* יש להכין כלי שבור, כדי לטפסף לתוכו. ודי בשבירה כלשהי (וי"א שניתן להשתמש בכלי חד-פעמי, או בסוג כלי שאינו בשימוש בפסח).

'קדש'

* אומרים 'מזמור לדוד', 'דא היא סעודתא' - בלחש, ובקול - 'אתקינו' דיום-טוב, וקידוש. מתחילים מ"יום השישי".

* מנהגנו בקידוש ובכל כוס של ברכה, למזוג עד שיישפך מעט החוצה (ככהבדלה), וגם בליל הסדר יש לנהוג כך.

* הרבי כתב בהגדה "אין מדקדקין שימזוג אחר", ובפועל אף לא הניח לאחרים למזוג לו.

* נוהגים לקדש מעומד, הן בפסח הן בשבת ויום-טוב. וגם השומעים עומדים.

* נוטל הכוס בימינו, מוסרו לשמאלו, מעמידו, דרך הורדה מלמעלה למטה, על כף ידו הימנית

הלכות ומנהגי חב"ד

"הודו..." ואומרים בנחת "יאמרו נא יראי ה'...";
הש"ץ מקריא: "יאמרו נא יראי ה'...", והציבור
עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו...".
קדיש תתקבל. מזמור לדוד ה' רועי. חצי קדיש.
ברכו. עלינו. קדיש יתום.

ליל הסדר

מצווה למהר להתחיל את הסדר, בשביל
התינוקות שלא יישנו.

* מי ששכח להכין חרוסת, יחתוך את הפירות
לחתיכות גדולות, ויערב עם היין בשינוי.

* מי ששכח להכין מימלח, יכין כעת כמות
קטנה ביותר כדרוש לטיבול בלבד, וגם עם מעט
מאוד מלח. כשמגיעים הביתה, אומרים: 'שלוש
עליכם' ו'אשת חיל' - בלחש. אין לובשים קיטל
ל'סדר', וכן אין מקפידים לאיזו מארבע רוחות
השמים יהיה מקום מושבו.

סידור הקערה: הרבי היה מסדר את הקערה
מעומד. בשעת סידור הקערה, לפני הנחת כל דבר
בקערה, היה הרבי אומר את הכתוב בסידור בעניין
זה, ואחר סידור הקערה אומר את כל סימני הסדר
יחד, כפי שהם כתובים בהגדה. וכשמגיע זמנו
של כל 'סימן', חוזר ואומר 'סימן' זה לפרטיו. כל
האמירות האלה היו בלחש.

במשך כל זמן הסדר עמדה כוסו של הרבי כוס
גדולה של כסף, לימין הקערה.

* צריך להניח קערה ממש תחת המצות, ונהגו
להפסיק ביניהן במפה.*

* בסידור רבנו הזקן איתא שמסדרים [קודם]
הישראל, ועליו הלוי, ועליו הכהן.

* המינים מונחים על המצות המכוסות, ולא
בתוך קעריות נפרדות. מייבשים את המרור

יום שישי

י"ד בניסן

הדלקת הנר: בהדלקה מברכים 'להדליק נר של
שבת ושל יום טוב' ו'שהחינו'.

מנחה: אומרים 'הודו' ו'פתח אליהו', כבכל ערב-
שבת. אחרי מנחה, קודם השקיעה, קוראים 'סדר
קרנן פסח'. בני הבית מכינים הכול על השולחן
וסביבו (חוץ מסידור הקערה), כולל הצעת
המושבים להסבה, בשעה שמתפללים ערבית
בבית הכנסת. טוב להרבות בכלים נאים בליל-פסח,
דרך חירות.

שבת קודש חג הפסח

ט"ו בניסן

קבלת שבת: 'מזמור לדוד', פיוט 'לכה דודי'
כולו. בחרוז 'בואי בשלום' אומרים 'גם בשמחה
ובצהלה' (ואין אומרים 'ברינה'). כגוונא. ערבית
של יום טוב עם ההוספות של שבת. אחר שמונה-
עשרה - ויכולו (ואין אומרים ברכת 'מעין שבע').
הלל שלם בברכה תחילה וסוף [אם טעה הש"ץ
והתחיל לברך על ההלל לפני 'ויכולו', יגמור את
ההלל ואחר-כך יאמרו 'ויכולו'].

כופלים 'הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה
פסוקים: "יאמר(ו) נא... כי לעולם חסדו", וגם
ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו..." והציבור
[אבל לא הש"ץ] עונים בקול: "הודו", ואומרים
בנחת "יאמר נא ישראל..."; הש"ץ מקריא: "יאמר
נא ישראל...", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם
בנחת): "הודו...", ואומרים בנחת "יאמרו נא בית
אהרון..."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא בית אהרון...",
והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת):

תפילין יקרות לבין יקר

פעם, כאשר המזכיר הרה"ח ר' בנימין קליין
שהה בחדרו של הרבי בשנת הבר מצווה של בנו
לוי יצחק, פנה אליו הרבי לפתע ושאל: "נו, מה עם
התפילין, כבר הזמנת לו?".

ר' בנימין השיב (כשמקולו נשמעה נימת
טרוניה על מחירן היקר): "תפילין יקרות" (כלומר,
דרשו עבורן מחיר יקר).

הרבי הגיב: "לבן יקר (שנולד אחרי כמה וכמה
בנות) קונים תפילין יקרות!".

השטרות ספורים

ליהודי שהתקרב לרבי (ר' ה. ב.) נולד בן עם
בעיות בלב. במשך שנה וחצי הוא עבר טיפולים
עד שיצא מכלל סכנה. במשך כל התקופה הוא
ראה 'מופתים' מהרבי בעיני בשר, על כל צעד
ושעל.

באחת ההזדמנויות הוא הביא בעת חלוקת
הדולרים לצדקה רופא איטלקי שטיפל בבנו. הרבי
הביט ברופא במבט עוצמתי עם חיוך רחב.
הרופא נדהם מעוצמה ונאלם דום. רק
משהתעשת אמר לרבי שהוא יציל את הילד.

תדהמתו של הרופא גברה כאשר ספר את
הדולרים שקיבל מהרבי עבור ילדיו - בדיוק
כמניינים, אף שלא סיפר אף פעם לאבי הילד
שטיפל בו כמה ילדים יש לו.

הוא שאל את היהודי: "מניין הראבבי שלך יודע
כמה ילדים יש לי?".

אבי הילד התפלא מאוד: הוא שם לב שהיחס
המיוחד של הרבי לרופא הוא כמו שנהג להעניק
לבני ברית ולא לאינם-יהודים, ואז הוא שאל את
הרופא:

"אמור לי, האם אתה יהודי? לא! השיב
הרופא. אשתי יהודייה, אני נוצרי, אך אמי הייתה
יהודייה!".

ר' זלמן הצטרף לנגינה עם הרבי, והושיט ידו וקיבל
את ה'לעקאח'. בשובו לבית האבות שבו התגורר,
כבר התחזק וחש בטוב כאדם צעיר ובריא.

(ר' זלמן טייבל היה מחשובי החסידים וזכה
לשמש את אביו של הרבי, הרה"ק ר' לוי יצחק).

פרק תהילים עבור הבעל

מעשה באישה שהתלוננה לפני הרבי שהנהגתו
של בעלה אינה חסידית דייה בהשוואה אליה.
שאל אותה הרבי:

"האם אומרת את שיעור התהילים היומי (כפי
שנחלק לימי החודש)?"
האישה השיבה בחיוב.

אמר לה הרבי: "תוסיפי, אפוא, אמירת פרק
אחד תהילים בכל יום לזכות הבעל".

קביעות של חסיד

כשהרה"ג הרב דוד חנוזין ז"ל שהה בחצר
הרבי בפעם הראשונה (תשי"ט) הוא הוזמן באחת
הסעודות של חג הסוכות לדירתו של כב' קדושת
אדמו"ר שם אכלו בסוכה.

אחד מהנוכחים עורר את השאלה אודות
ההנהגה ביום טוב שני של גלויות לבני ארץ
ישראל שבאו לחצר הרבי.

הרבי הגיב, ובעצם הפנה את השאלה לרב
חנוזין, באומרו: "הרי נוכח כאן רב מארץ-ישראל;
מן הראוי, אפוא, שהוא יפסוק בנושא".

הרב חנוזין שתק, אך הרבי שוב ניסה כמה
פעמים שיגיב. בלית-ברירה אמר הרב חנוזין:
"חסיד, הקביעות שלו היא כמקומו של הרבי".

אך הרבי הגיב: "הרי יש לכם בתי ספר [ד'רשת
אהלי יוסף יצחק' שהרב חנוזין היה ממקימה
וממנהליה] בארץ ישראל!".

1) רבותינו ישבו על כיסא בלי ידיות, שאף הוא לא הוצע בכרים
וכסתות, אלא בצד שמאל הוצב כיסא נוסף, שעליו הונחו שתי כריות
להסיבה.

2) הרבי השתמש במפת-בד, וקיפל אותה כדי שתפריד בין המצות.
המפה הייתה עשויה מבד פשוט, ללא ציורים או רקמה.